

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка  
Природничо-географічний факультет  
Кафедра загальної та регіональної географії

## СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### Загальне землезнавство

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)

### УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та  
регіональної географії

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року

### Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Загальне землезнавство
Викладач	Корнус Анатолій Олександрович
Профайл викладача	<a href="https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia">https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia</a>
Контактний тел.	(066) 1410548
E-mail:	<a href="mailto:a_kornus@ukr.net">a_kornus@ukr.net</a>
Сторінка курсу в Moodle	<a href="https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=199">https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=199</a>
Консультації	Консультації проводяться у вівторок о 12:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації за допомогою інтернет-ресурсів. Для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.

### Анотація до дисципліни

Дисципліна “Загальне землезнавство” є базовою нормативною дисципліною, що входить до циклу дисциплін фундаментальної природничонаукової підготовки і викладається у 4-му семестрі 2-го курсу. Цей курс – один з головних у підготовці вчителя в педагогічному університеті, оскільки він формує базові географічні знання, необхідні при вивченні подальших географічних курсів.

### Мета і завдання дисципліни

Метою навчального курсу „Загальне землезнавство” є формування наукового світогляду майбутнього географа; з’ясування властивостей та закономірностей функціонування географічної оболонки як планетарного природного комплексу, усвідомлення будови Всесвіту й місця у ньому Землі та Сонячної системи, оцінка ролі і значення біосфери у географічній оболонці; вироблення і закріплення розуміння природного середовища, як цілісної матеріальної системи, компоненти якої знаходяться у постійному розвитку і взаємодії.

### Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2023
Освітній рівень	бакалавр

Курс навчання	2
Семестр	4
Формат курсу	очний/заочний
Обов'язкова /вибіркова	Обов'язкова
Кількість кредитів/годин	5
Кількість розділів	2
Форма контролю	Залік
Лекції	28
Лабораторні роботи	30
Консультації	2
Самостійна робота	90

### Результати навчання

**ПРН6.** Застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності; демонструвати володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосувати її у професійній діяльності.

**ПРН12.** Знати та розуміти способи і засоби створення географічних карт, основні прийоми їх аналізу; демонструвати уміння застосовувати різноманітні методи і способи аналізу інформації за географічними картами, картографічними творами в освітній діяльності.

**ПРН15.** Демонструвати знання та розуміння на базовому рівні можливостей використання апаратної і програмної складових інформаційної системи, ГІС-технологій в предметній області спеціальності.

### Тематичний план вивчення дисципліни

## РОЗДІЛ 1. БІОСФЕРА. ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА. ГЕОГРАФІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ І СУСПІЛЬСТВО

### Тема 1. Поняття про біосферу.

Межі, склад і структура біосфери. Біологічний кругообіг речовини і енергії, ланцюги живлення. Біомаса, біологічна продукція і продуктивність. Географічні закономірності розподілу біомаси.

### Тема 2. Угрупування організмів.

Біоценоз як сукупність фіто-, зоо- та мікробіоценозу. Склад та характеристики біоценозів. Біогеоценоз. Біотоп.

**Тема 3. Походження біосфери.** Креаціонізм та гіпотеза спонтанного зародження. Теорія стаціонарного стану.

Пенаспермія та біохімічна еволюція, як провідні гіпотези походження життя.

**Тема 4. Поняття про географічну оболонку.**

Географічна оболонка як об'єкт загального землезнавства. Межі та склад географічної оболонки, основні підходи до їх визначення. Етапи становлення географічної оболонки.

**Тема 5. Головні закономірності географічної оболонки.**

Властивості географічної оболонки (цілісність, ємерджентність, ритмічність, зональність, вертикальна поясність, азональність, полярна асиметрія та інші). Диференціація географічної оболонки. Природні компоненти та комплекси. Фізико-географічне районування.

**Тема 6. Диференціація географічної оболонки.** Природні комплекси, їх типологія і класифікація. Фізико-географічне районування, зональні та азональні підходи до районування. Ландшафт і його морфологічна структура.

**Тема 7. Географічне середовище і суспільство.** Географічний детермінізм та нігілізм. Взаємодія людини і природи, антропогенні ландшафти та їх класифікація. **РОЗДІЛ 2. ЗЕМЛЯ У ВСЕСВІТІ**

**Тема 8. Земля у Всесвіті.** Поняття Всесвіту, його будова, структура та властивості. Докази розширення Всесвіту. Еволюція Всесвіту. Зорі, галактики та інші космічні тіла у Всесвіті.

**Тема 9. Сонце і Сонячна система.** Будова Сонячної системи та гіпотези її походження. Планети земної групи, планети-гіганти, інші космічні тіла у Сонячній системі. Сонячно-земні зв'язки.

**Тема 10. Осьове обертання Землі та його наслідки.** Параметри осьового обертання та його наслідки. Фігура Землі. Сила Коріоліса. Гравітаційне поле Землі та його варіації.

**Тема 11. Відлік часу.** Доба і час як наслідки осьового обертання Землі. Відлік часу. Час місцевий, поясний, літній

**Тема 12. Геофізичні поля Землі.** Магнітне поле Землі, характеристики магнітного поля. Магнітосфера Землі. Електричне і теплове поля Землі.

### **Політика дисципліни**

Вивчення навчальної дисципліни потребує відвідування лекцій, виконання лабораторних робіт, самостійної роботи; підготовку до лабораторних робіт; роботу з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та виконання лабораторних робіт передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також відомостей, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття. Виконання завдань лабораторної роботи повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до відповідного заняття, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На лабораторних роботах присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях або самостійно, за домовленістю з викладачем. Це ж стосується й здобувачів освіти, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. За наявності об'єктивних обставин передбачене онлайн навчання на платформі Moodle. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється списування, використання джерел інформації та пристроїв, які порушують об'єктивність оцінювання.

### **Академічна доброчесність**

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р. Очікується, що роботи здобувачів освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність у письмових роботах посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену іншими особами. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

### **Система оцінювання та вимоги**

Засобами та формами оцінювання є усне та письмове опитування, тестування, оцінки за виконання лабораторних робіт, ІНДЗ, оцінки за контрольні роботи. Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на лабораторних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення здобувача освіти в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне коригування самостійної роботи студента. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи і доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Формативне оцінювання включає опитування здобувачів освіти та усні коментарі викладача, настанови викладача в процесі виконання лабораторних робіт, обговорення та взаємооцінювання

студентами виконаних завдань. Формами сумативного оцінювання є: оцінювання виконання лабораторних робіт, ІНДЗ, поточних тестових контролів, контрольних робіт після вивчення кожного розділу. В умовах дистанційного навчання оцінювання, навчальних досягнень здобувачів освіти здійснюється на платформі Moodle. Результати контрольних заходів здобувачів освіти, які не з'явилися на них, оцінюються як «незадовільно» незалежно від причини.

Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються науково-педагогічним працівником при її визначенні. Бали, набрані здобувачем освіти за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни. Результати студентом оцінювання фіксуються в електронному журналі.

Для студентів заочної форми навчання підсумковий контроль проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Для складання підсумкового контролю здобувачами заочної форми навчання розробляються тести або контрольні роботи з відкритими питаннями. До підсумкової оцінки включається виконання завдань самостійної здобувачем освіти, яку він отримав під час попередньої сесії. Форма проведення підсумкового контролю: письмова або усна.

В умовах дистанційного навчання оцінювання лабораторних робіт, завдань поточного та підсумкового контролю здійснюється на платформі Moodle.

### Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом із загального землезнавства, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, вільно самостійно та аргументовано користується теоретичними знаннями та отриманим практичним досвідом глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання лабораторних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства.

82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при вирішенні практичних задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки у географічній оболонці.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при виконанні лабораторних робіт, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
64-73	має знання лише основного матеріалу загального землезнавства, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні лабораторних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію із загального землезнавства та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про загальне землезнавство, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

### Розподіл балів, які отримують студенти для заліку

Поточний контроль														Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1							РОЗДІЛ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	K1	T8	T9	T10	T11	T12	K2	60	100
5	5	5	5	5	5	5		5	5	5	5	5			

Самостійна робота														
2	2	2	2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	8	40

T1, T2 ... T10 – теми розділів; K1-K2 – контрольні роботи.

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

### Рекомендована література та інформаційні ресурси

#### Основні

1. Методичні розробки практичних занять з дисципліни «Загальне землезнавство М. 1. Метеорологія і кліматологія з навчальною практикою» (для студентів I курсу природничо-географічного факультету) / Уклад.: В. М. Іванова., Т. О. Сапун. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2018. 80 с.  
[http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4733/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%D0%9C\\_%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%20%D0%A2%D0%9E\\_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf](http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4733/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%D0%9C_%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%20%D0%A2%D0%9E_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf)
2. Худоба В.В. Географічна оболонка Землі та антропогенний вплив на її складові: лекція. – Львів: ЛДУФК, 2019.



<http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/23610>

3. Jeremy Patrich MA. Physical geography. Editor: Trudi Radtke. Version 1. 2020. 295 p. <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/physical-geography>

### *Додаткові*

1. Балан Г. К., Селезньова Л. В. Геофізика: Конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2009. 129 с.

[http://eprints.library.odeku.edu.ua/322/1/BalanAK\\_SeleznevaLV\\_Geophizika\\_KL\\_2009.PDF](http://eprints.library.odeku.edu.ua/322/1/BalanAK_SeleznevaLV_Geophizika_KL_2009.PDF)

2. Корнус А. О. Загальне землезнавство: Методичні вказівки до проведення лабораторних робіт та виконання самостійної роботи студентів. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 24 с.

[https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9290/1/Kornus\\_ZZ.pdf](https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9290/1/Kornus_ZZ.pdf)

3. Мащенко О. М. Загальне землезнавство з основами теорії фізичної географії: навчально-методичний посібник для студентів спеціалізації: 014.07 Середня освіта (Географія). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 106 с.

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9083/1/%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%9B%D0%95%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf>

4. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять / М. М. Мельнічук, Ю. В. Білецький. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. 112 с.

[http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1382/3/Zag\\_zemlezn\\_prakt\\_turyzm.pdf](http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1382/3/Zag_zemlezn_prakt_turyzm.pdf)

5. Мащенко О. М. Загальне землезнавство: Навчальний посібник. Полтава: ПДПУ, 2010. 73 с.

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7376/1/%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>

6. Мельнічук М. М., Білецький Ю. В. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету напряму підготовки 6.040104 – “Географія”. Луцьк, 2010. 112 с.

[http://194.44.187.5/bitstream/123456789/1385/3/Zag\\_zemlezn\\_prakt\\_geograf.pdf](http://194.44.187.5/bitstream/123456789/1385/3/Zag_zemlezn_prakt_geograf.pdf)

7. Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. 247 с.

8. Савчук Р. І. Загальне землезнавство з основами краєзнавства. Практикум. Суми: Університетська книга, 2009. 184 с.

### *Інформаційні ресурси*

1. Дистанційний курс на платформі Moodle – <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=199>

2. Загальне землезнавство – Географічний портал: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.geosite.com.ua>
3. Загальне землезнавство – інформаційний ресурс присвячений географічній науці : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geografica.net.ua>
4. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7376/1>  
[Землезнавство.pdf](#) Мащенко О. М. Загальне землезнавство: Навчальний посібник
5. <https://textbook.com.ua/geografiya/1473445587> Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб.